

## FEYZA HEPÇİLİNGİRLER'İN ÇOCUKLARA YÖNELİK ESERLERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET YANSIMALARI



### REFLECTIONS OF GENDER IN FEYZA HEPÇİLİNGİRLER'S BOOKS FOR CHILDREN

Süheyla SARITAŞ\* - Mizgin ŞİMŞEK\*\*

**ÖZ:** Edebi eserler çocukluktan itibaren bireylerin yaşamlarında önemli yer tutar. Özellikle çocukluk dönemine ait edebi eserler çocukların ruh ve hayal dünyasına etki ederek onların psiko-sosyal ve kültürel gelişmelerine katkı sağlar. Bu eserler çocuklara bir yandan yeni ufuklar açarken bir yandan da onlara topluma ve kültüre ait kimi değer ve yargıları aktarır. Toplumsal ve kültürel olay ve olguların sanatçı bakış açısı ile yorumlandığı çocuk kitapları edebiyat ve sosyolojinin kesişim noktasındadır. Çocuk edebiyatçısı eserlerinde bir taraftan çocukluğu inşa ederken diğer taraftan da toplumun kültürel yapısını ve dünyayı algılayışını eserlerine aktarmada önemli bir görev üstlenir.

Günümüz yazarlarından Feyza Hepçilingirler çocuk edebiyatına kazandırdığı eserleri ile dikkat çeker. Eserlerinin en karakteristik özelliği eğitici ve öğretici olmasıdır. Hepçilingirler için toplumsal ve kültürel yaşama dair olan ne varsa en doğru bir şekilde çocuklara öğretmek âdeta bir misyondur. Yazarın bu misyonlarından biri de toplumsal cinsiyet algısı konusunda gösterdiği hassasiyettir. Öyle ki cinsiyetin toplumsallaşması sürecinde bireyin yaşamında yer alan aile, okul, arkadaş grupları yanında değerlendirebileceğimiz çocuk kitapları ve kitapların yazarlarının rolü yadsınmaz. Çocuk kitabı yazarı gerek toplumsal cinsiyete dair kalıp, yargı ve klişelerin aktarımında gerekse çocuğa toplumsal ve kültürel kodları aktaran bir aktördür. Bu çalışmada Feyza Hepçilingirler'in çocuklar için yazdığı eserler okul öncesi ve okul dönemi başlıkları altında ele alınarak eserlerindeki toplumsal cinsiyet algısına dair izlerin sürülmesi hedeflenmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** *Feyza Hepçilingirler, toplumsal cinsiyet, çocuk kitapları, edebiyat.*

**ABSTRACT:** *Literary books have an important place in the lives of individuals from childhood. Specially literary books from childhood by affecting the spirit and imagination of children, they contribute to their psycho-social and cultural development. These works not only open new horizons for children, but also they convey some values and judgments of society and culture to them. Children's books, in which social and cultural events and phenomena are interpreted from an artistic perspective, are at the intersection of both literature and sociology. While building childhood on the other hand, the children's literature writer plays a significant role in conveying the cultural structure of the society and the perception of the world to her/his books.*

*Feyza Hepçilingirler, as an contemporary author, draws attention with her books that she contributed to children's literature. The most characteristic feature of her books is that they are*

\* Prof. Dr. – Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü / Balıkesir - [saritassuheyla@gmail.com](mailto:saritassuheyla@gmail.com) (Orcid ID: 0000-0001-8422-9950)

\*\* Batman Aile ve Çalışma Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü / Batman - [mizginabahare@hotmail.com](mailto:mizginabahare@hotmail.com) (Orcid ID: 0000-0003-4193-9068)



*educational and instructive. For Hepçilingirler, it is a mission to teach children everything about social and cultural life in the most accurate way. One of these missions of the writer is her delicacy to gender. So that the part of the authors cannot be denied in children's books and books, which we can evaluate alongside family, school and friend groups in the life of the individual in the socialization of gender. The author of children's books is an figure who both conveys the stereotypes, judgments and clichés about gender and conveys social and cultural codes to the child. In this study, the books written by Feyza Hepçilingirler for children were discussed in the headings of preschool and school period and it was aimed to trace the gender perception in her books.*

**Keywords:** Feyza Hepçilingirler, gender, children books, literature.

## Giriş

Çocuk ve çocuklukla ilgili konular geçmişten beri birçok bilim dalının ilgi alanına girmiştir. Bu konular özellikle psiko-sosyal ve kültürel açılardan daima farklı disiplinler tarafından irdelenmiştir. Edebiyat ve sosyoloji çocukluk ve çocuklara yönelik unsurları bu açılardan ele alan bilimlerden sadece ikisidir.

En yalın tanımı ile duygu, düşünce ve hayallerin söz ve yazı ile en etkili bir şekilde ifade edilmesi anlamına gelen edebiyatı tek bir tanım altında sınırlandırmak mümkün değildir. Okay'a göre (1994) edebiyat hiçbir maddi malzemeye, alete, mekâna bağlı olmayan, tamamıyla zihni bir sanat olup duygu, düşünce ve hayallerin diğer sanatların ancak yoruma bağlı sembollerle ifade edilmesine karşılık edebiyat maddi dünya intibalarından şuur, şuur altı, mistik ve metafizik boyutlara kadar insani olan her şeyi apaçık veya alegorik-sembolik şekilde ifadeye muktedir (1994:375). Çocuklar açısından ele alındığında edebiyat çocukların zekâ, hayal gücü, muhakeme yeteneği, problem çözme becerisi gibi beyin faaliyetlerini geliştirici bir unsur olarak nitelendirilir. Olayların, durumların bir sanatçı bakışıyla yorumlandığı yazılı eserler, çocuğun hayata hazırlanmasında etkilidir (Celepoğlu, 2007: 30). Çocukluğun ilk dönemlerinden itibaren edebiyatın varlığı yadsınamaz. Öyle ki günümüz dünyasında çocukların edebi eserlere duydukları ilginin giderek ihtiyaç haline dönüştüğü kabul edilir (Sever, 2003: 13; Şimşek, 2002: 19; Demiray, 1965: 1).

Çocuk edebiyatı ilk çocukluk döneminden itibaren ergenlik çağı arasındaki çocukların bilişsel duygusal dünyasını sözlü ve yazılı sanat ürünleriyle besleyen bir etki alanıdır (Güleryüz, 2002). Çocuk edebiyatı ürünleri çocukların ruh, hayal dünyasına etki eder ve aynı zamanda onların psiko-sosyal ve kültürel gelişmelerine katkı sağlayarak çocuklara yeni ufuklar açar. Çocuk edebiyatı çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyattır (Şirin, 1994: 9).

Okul öncesi dönemden itibaren çocuklar ilk önce ebeveynlerinin anlattıkları ya da okudukları masallar ve hikayelerle, sonrasında ise kendi tercihleri doğrultusunda okudukları aracılığıyla edebi metinlerle tanışırlar.

Bu metinler masal, hikâye, şiir, roman, efsane, deneme türündeki eserler olarak sıralanabilir.

Çocuk edebiyatı ve çocuk sosyolojisinin kesişim noktalarından olan çocuk kitapları toplumsal yaşamın en önemli sosyal grubu olan çocuklar üzerine odaklanır. Çocukluğa dair hemen her şeyin yer aldığı kitaplar aynı zamanda toplumsal ve kültürel yaşam ile ilgili birçok unsuru barındırır. Çocuk kitapları, çocukların olay, olgu ve durumların sanatçı bakış açısıyla yorumlanmasına tanık oldukları görsel ve yazılı araçlardır (Yılar, 2007: 39). Çocuklara, dil bilinci ve duyarlılığı edindirerek edebiyat dünyasının kapısını aralar, okuma isteği ve alışkanlığı kazandırma gibi temel işlevleri de göz önüne alındığında, çocuk kitaplarının çocuğun eğitim yaşamında önemli bir değişken olduğu gerçeği ortaya çıkar (Sever, 2003: 13).

Çocuklara yönelik yazılan eserler toplumun sahip olduğu bütün kültürel unsurların aktarılmasında önemli rol oynarlar. Çocuk edebiyatı yazarı eserinde bir taraftan çocukluğu inşâ ederken diğer taraftan da toplumun kültürel yapısını ve dünyayı algılayışını eserlerine aktarmada önemli bir görevi üstlenir. Çocukların sosyal hayata açılan pencereleri olan çocuk kitaplarında toplumsal normlar, inançlar ve değerler yanında bireylerin davranışları, rolleri ve diğer bireylerle olan etkileşimleri ile ilgili hemen her şeyi bulmak mümkündür. Nitekim bireyler yaşadıkları toplumda etkileşimde buldukları bireylerin tutum ve davranışlarını dikkate almak zorundadır. Çünkü Akan'ın da (2003: 83) belirttiği gibi bireyin davranışları etkileşim içinde bulunduğu bireylerin tutumlarına ve onlardan gelmesi muhtemel tepkilere göre şekillenir. Toplumsal roller ve sorumlulukların toplumda oldukça güçlü etkisi olan bileşenlerdir. Toplumsal roller, toplumsallaşma sürecinde öğrenilir, kişinin katıldığı çeşitli gruplarda oynanır ve bireyin toplumsal kişiliğinde "içselleştirilir" (Fitcher, 2009: 100). Bir başka deyişle bireyler doğdukları sosyal ve kültürel çevreye göre toplumsallaşırlar. Örneğin bu kültürel ve sosyal çevre bireyin biyolojik olanı sosyo-kültürel ve psikolojik olandan ayırmak amacıyla tanımlanan toplumsal cinsiyet rol, sorumluluk ve klişelerini öğrenmesinde önemli etki sağlar. Toplumun ve kültürün kadın ve erkeği tanımlama biçimi olan toplumsal cinsiyet algısı ya da cinsiyetin toplumsallaşması sosyalleşmenin ilk aşaması olan bebeklik ve çocukluğun ilk döneminde gerçekleşir ve öğrenmenin en yoğun olduğu dönemdir. Sosyalleşmeye başlayan her birey, kendisine dayatılan rolleri yerine getirmeye çalışırken gerçekleştirdiği bu davranışların biyolojik yapılardan mı yoksa toplumsal cinsiyet kimliklerinden mi kaynaklandığının sorgulama eğiliminde değildir (Şenol, 2018: 317). Birey, söz konusu rolleri ve davranışları kendiliğinden, âdeta "doğal" bir şekilde öğrenir.

Toplumsal cinsiyet algısı başta aile, okul, arkadaş grupları ve kitle iletişim araçları gibi pek çok araçlar yardımıyla öğrenilir. Cinsiyetin toplumsallaşması sürecinde bireyin yaşamında yer alan söz konusu araçlar içinde değerlendirebileceğimiz çocuk kitapları ve bu kitapların yazarlarının

rolü yadsınamaz. Çocuk kitabı yazarı gerek toplumsal cinsiyete dair kalıp, yargı ve klişelerin aktarımında olsun gerekse çocuğa toplumsal ve kültürel kodları aktaran bir aktördür. Yazarın söz konusu unsurları aktarımı çocukları ve dolayısıyla tüm toplumu şekillendirir.

Bu çalışmada yukarıdaki bilgiler ışığında günümüz yazarlarından Feyza Hepçilingirler'in çocuklara yönelik kaleme aldığı eserlerinde toplumsal cinsiyet algısına yer verilecektir. Çalışmada yazarın kısa yaşam öyküsüne yer verildikten sonra Hepçilingirler'in çocuklara yönelik eserlerinde toplumsal cinsiyetin nasıl kurgulandığı, ataerkil zihniyetin kadın ve erkeği nasıl şekillendirdiği, kadın ve erkeğin toplumsallaşma sürecinde nelere maruz kaldığı, kadına ve erkeğe yüklenen rollerin iki cinsiyeti nasıl etkilediği ile ilgili bir değerlendirme yapılması hedeflenmiştir.

## **1. Yöntem**

### **a) Araştırmanın Modeli**

Bu çalışma, Feyza Hepçilingirler'in çocuklara yönelik kalem aldığı eserlerinde toplumsal cinsiyet algısını irdelemek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden olan tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Tarama modelleri geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2014:77). Bu araştırma ile Hepçilingirler'in çocuk eserleri betimsel olarak ele alınarak toplumun kadın ve erkeğe yüklediği rol, sorumluluk ve beklentiler üzerine çeşitli değerlendirmeler yapılır.

### **b) Evren ve Örneklem**

Feyza Hepçilingirler'in toplumsal cinsiyete dair kalıp ve yargıların yer aldığı eserleri çalışmanın evreni olarak ele alınmıştır. Çalışmanın örneklemi yazarın çocuklara yönelik eserleri oluşturur. Bu eserler şunlardır: *Kanatlı Nokta ve Pelin, Anne Kimdir? En Güzel Kim? İki Valiz Bir Sandık, Sihirbaz Babam, İnsanları da Küçültebilir misin?, Harflerimizin Gizli Dünyası, Ya Armut Ağacı Olursam, Yanlılıklar Ne Dediniz, Anlamadım, Off, Dilim!, Türkü Çocuk, Ayvalık'tan Gelen Mektup, Ardahan'dan Gelen Mektup, Ezber Bozan Melahat Teyze, Masal Bozan Feride Teyze, Çirkin Prenses, Yazarlık Sınıfı, Küçülme Oyunu, Sevmek İsteyen Köpek Balığı, Kara Kuzu'nun Kulağı, Kara Kargalar ile Ak Martılar, Beyaz Gülün Öyküsü.*

### **c) Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi**

Çalışmada Feyza Hepçilingirler'in çocuk eserlerinin doküman olarak ele alınıp incelenmesi neticesi ile elde edilen veriler kapsamında toplumsal cinsiyete dair izler tespit edilmiştir. Doküman analizi yazılı belgelerin içeriğini titizlikle ve sistematik olarak analiz etmek için kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir (Wach, 2013). Geray'a göre (2006) dokümanları niteliklerine ve buldukları ortama göre sınıflandırır: A. Niteliklerine göre,

1. yazı temelli olanlar (metinler, kitaplar, ansiklopediler, raporlar, sözlükler, dergiler, günlükler gibi), 2. görüntü temelli olanlar (fotoğraflar, afişler, haritalar gibi), 3. ses temelli olanlar (ses kayıtları, müzik yayınları, radyo yayınları gibi), 4. görsel-işitsel temelli olanlar (belgeseller, TV programları, videolar, sinema filmleri; B. Buldukları ortama göre dokümanlar, 1. yazılı olanlar (kitaplar, raporlar, dergiler gibi), 2. filmsel olanlar (fotoğraflar gibi), 3. bilgisayar üzerinde olanlar (veri tabanları gibi), 4. taşınabilir manyetik olanlar (CD, flash gibi). Feyza Hepçilingirler'in çocuk eserleri okunduktan sonra elde edilen veriler ışığında eserlerinde toplumsal cinsiyet yansımaları yorumlanmış ve değerlendirilmiştir.

## **2. Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve**

### **a) Toplumsal Cinsiyet**

Toplumsal cinsiyet tartışmaları bugün hemen hemen bütün sosyal bilimler içerisinde farklı açılardan yapılmaktadır. Günümüzde oldukça geniş araştırma alanı olan toplumsal cinsiyet tartışmaları sosyal bilimlere öncelikle "feminist çalışmalar," olarak girmiş, sonrasında "kadın çalışmaları" ve sonrasında da "toplumsal cinsiyet çalışmaları" olarak evrilmiştir (Ecevit, 2011: 3; Alptekin, 2011: 35). Günümüzde toplumsal cinsiyet çalışmaları kadın, erkek ve querr çalışmaları bünyesinde toplayan geniş bir sahayı temsil etmektedir (King, 2005: 1).

Cinsiyetin sorgulanmaya başlanması, cinsiyete yüklenen anlamın toplum tarafından oluşturulduğu gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Oysa ki cinsiyet bedeninin erkek ya da dişi olarak anatomik ve fizyolojik farklılıklarını ifade eden bir kavramdır. Butler'a (2008: 56) göre de cinsiyet güçlü bir ayrımcılığın görüldüğü temel bir kategoridir. Bireyin dünyaya gelişi ve sosyalleşme süreci ile birlikte erkekler ve kadınlar arasındaki toplumsal ve kültürel farkların inşası toplumsal cinsiyet kavramının sorgulanmasını gerektirir. Bir başka deyişle toplumsal cinsiyet erillik ve dişilik kavramlarının toplumsal ve kültürel olarak nasıl inşâ edildiğine odaklanır. Ann Oakley cinsiyetin doğal, biyolojik organlardaki görünür farklılıklar olduğunu ve buna bağlı olarak üremedeki farklılıklara işaret ettiğini ve dolayısıyla cinsiyetin değişmez ve her yerde aynı olduğunu; toplumsal cinsiyetin kültürel yani insan eliyle oluşturulmuş, erkeklik ve dişilik niteliklerine uygun roller ve sorumluluklara büründüğünü ve değişken olduğunu ifade eder (Bhasin'den akt. Ay, 2003: 8). Bu yüzden kadın ve erkeğin toplumdaki yeri, konumu, statüsü, rollerini belirleyen husus toplumsal cinsiyettir. Her ne kadar erkeklerin ve kadınların rolleri kültürden kültüre çeşitlilik gösterse de kadınların erkeklerden daha güçlü olduğu bilinen bir toplum yoktur (Giddens, 2008: 514). Şüphesiz ki avcı ve toplayıcı topluluklardan beri bugün modern toplumlarda da var olan toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler ekonomik, kültürel ve toplumsal alanda en çok kadınları etkilemektedir.

Toplumsal cinsiyet kavramının yanında geçmişte “baba hakimiyeti” olarak ve bugün ise genel olarak erkek tahakkümünü ifade eden ataerkil ideoloji de oldukça önemlidir. Kökeni Mezopotamya’da kent devletlerinin ortaya çıkmasına kadar uzanan ataerkillik (Berktaş, 1996: 81), kadınların erkekler tarafından birbirine bağlı sosyal yapılar aracılığıyla sömürüldüğü bir sistem olarak tanımlanır (Ersöz Günindi, 2016: 33). Ataerkillik sosyal ilişkiler sistemi içerisinde erkek ve kadınlar arasındaki eşitsizliğin oluşmasında ve devam ettirilmesine neden olmaktadır.

Toplumsal cinsiyet tohumları bireyler henüz dünyaya gelmeden önce atılmaya başlanır. Örneğin, henüz doğmamış, anne karnındaki bir bebeğin cinsiyetini ifşâ etmek amacıyla, anne-baba adayının çevresindekiler tarafından düzenlenen sürpriz “bebek cinsiyeti kutlama partileri” ya da hastanelerdeki doğum odaları toplumsal cinsiyet tohumlarının atıldığı ilk mekânlardır. Sonrasında ise bireylere yüklenen kadınlık ve erkeklik rolleri, mizaç özellikleri, renkler, meslek tercihleri, giysiler, adlar, oyuncaklar gibi pek çok unsurda toplumsal cinsiyet kodlarını görmek mümkündür. Oysa ki kadın ve erkek cinsiyetine sahip olmak, doğal ve doğuştan olarak adlandırılırken, kadınlık ve erkeklik ise toplumsallaşma süreci ile beraber kültürel bir yapılanmaya işaret etmektedir. Kadının ve erkeğin nasıl davranması gerektiğini, üzerine hangi görevlerin düştüğünü, ne çeşit rolleri üstlenmesi gerektiğini öğreten toplum ve kültür cinsiyetin, toplumsal cinsiyetten ne şekilde ayrıştığını ortaya koymaktadır (Hepşen, 2010: 14).

Toplumsal cinsiyet rolleri çocukluk döneminde toplumsallaşma süreci ile öğrenir/öğretilir. Her çocuk içinde bulunduğu toplumun ve kültürün özelliklerine göre büyür. Toplumsal cinsiyete dair bütün kalıp, yargı ve algı çocukluğun en erken dönemlerden itibaren çocuğa aktarılır. Toplumsal cinsiyetin oluşmasına katkı veren bu bileşenler başta aile, eğitim, akran grubu ve kitle iletişim araçlarından yayılan cinsiyetçi mesajlardır (Güdücü, 2017: 525).

Öte yandan Connel (1998: 245) toplumsal cinsiyeti sosyal pratik alanların yeniden üretimle bölünmesi ve sonradan bedenlere bağlanması olarak tanımlar. Ona göre cinsiyete göre farklılaşan sosyalleşme süreci hegemonik erkekliğin öğrenilmesini kapsar ve devlet düzeni, yasalar, ticari şirketler, sendikalar, aile, ordu gibi kurumlar aracılığıyla ekonomik ve kamusal faaliyetler hegemonik erkeklik değerleri ile yoğrulmaktadır. Günümüzde özellikle çeşitli kitle iletişim araçları, sosyal medya, kitaplar, şarkılar ve filmler açık ya da üstü örtük şekilde çocuklara erkekliğin inşasında ve toplumsal cinsiyetçi yapının oluşmasında rol oynayan bileşenlerdir. Bu bileşenlerin aktarımında şüphesiz ki ailenin ve okulun rolü yadsınamaz. Çünkü aile ve okul çocuğa toplumsal ve kültürel değerleri aktarmada aracılık eden en önemli kurumlardır. Örneğin bir ailenin çocuğuna okuduğu bir masal ya da hikâye kitabı her ne kadar belli bir amaca hizmet etse de aynı zamanda bünyesinde açık ya da gizli olarak cinsiyet ve

toplumsal cinsiyete yüklenen anlamın inşa edildiği alanlar olarak da karşımıza çıkar.

## **b) Çocuk Kitapları**

Çocuk kitaplarında yer alan çocuğa ve topluma ait tüm unsurlar her açıdan son derece önemlidir. Çünkü çocuk okur, okuduğu kitaptaki başta kahramanlar, dil ve toplumsal cinsiyet kalıpları gibi pek çok unsuru kitaplardan örnek alır ve öğrenir. Çocuk kitaplarındaki kahramanlar toplumsal yönü olan tipler olarak karşımıza çıkar. Bu nedenle tip hem yazarı hem de toplumu yansıtır. Çocuk okur, kahramanlar aracılığıyla insanların başından geçebilecek olayları tanır ve sorunlar karşısında takınacağı tavır ya da geliştirebileceği davranışlara ilişkin ipuçları edinir (Sever, 2003: 64-65). Çocuk, kendisine yakın bulduğu kahramana benzemeye çalışır, kendisinden farklı bulduğu kahramanlara yönelik kendiliğinden eleştiri ortamı içerisinde bulunacağından kitaplarda yer alacak karakterlerin ayrıntılı bir şekilde irdelenmesi gerekmektedir (Lüle, 2007: 17-30). Çocuklar için hazırlanan kitaplarda ana karakter çocuğun seveceği ya da beğenebileceği bir şekilde sunulur, bunda temel amaç çocuğun ana karakter ile özdeşim kurabilmesidir. Bu sebeple çocuk eserlerinde seçilen karakter toplumsal rollerin aktarıcısı konumunda çocuğun hayal dünyasına çok rahat bir şekilde yerleşebilmektedir. Okumayı bilmeyen okul öncesi dönemi çocuklarında ise çift yönlü uyarıcılara hem görsel hem de işitsel şekilde maruz kalmakta ve çocuğun alması gereken toplumsal kalıp yargılar ve roller daha hızlı ve rahat benimsetilmektedir (Soyer, 2009: 14-18).

Çocuk kitaplarında kullanılan bir başka önemli unsur ise dildir. Dil sayesinde yazar ve çocuk okur arasında duygu ve düşünce paylaşımı gerçekleşir. Öyle ki çocuk kitaplarının, çocuğa görelilik ilkesini belirleyen en önemli özellik, dil ve anlatım ve konusudur (Yavuz, 2019: 179). Çocuk edebiyatı yazarı aynı zamanda dili ustaca kullanarak çocuğun dil gelişimine önemli katkı sağlar. Çünkü çocuk edebiyatının bütün eserleri gibi çocuk kitapları “usta yazarlar tarafından özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan eserlere verilen genel addir” (Oğuzkan, 2001: 3).

Çocuk kitapları çocukların hayat serüvenlerinde olması muhtemel olayları ve olaylar arasında bağlantılar kurup anlamlandırabilmesine, bu olayları sırasına göre ve neden sonuç ilişkisine göre kavrayabilmesine olanak sağlayan doğal bir öğrenme ortamı yaratır. Kitap kurgusu itibarıyla, çocukların hayatı algılayışlarına uygun olaylar dizisi, çocukların hem kendi yaşamlarından kesitler bulmasına ve öğrendiklerine daha fazla ilaveler yaparak bilgi haznelerini genişletmelerine hem de sanatçı tarafından kurgulanmış yaşam durumlarından yeni deneyimler edinmelerine katkı sağlar (Köseler, 2009: 4). Bu nedenle çocuk kitapları âdeta çocukların öğrenmede yeni serüvenler yaşamalarına imkân verir.

Çocuk kitapları çocukları hayata hazırlayan ve yaşamı tecrübe etmelerini sağlayan araçlardır. Kitaplarda geçen olaylardan ders çıkarma, sorunları çözme yeteneği kazanmasında önemli rolü vardır. Çocukların problem çözme becerisi kazanmalarında hayalî karakterlerin önemli bir payı vardır. Çocuklar hayat serüveninde sorular sorarak anlamaya çalışırlar bu süreçte çocuk eserleri bu sorulara cevap bulacakları alanlardır.

Çocuk kitaplarının bir başka özelliği ise çocuğa verilmek istenen mesajın çocuk tarafından kolaylıkla algılanabilir olmasıdır. Çocuk okuduğu metinlerde kendi zihin dünyası dışında farklı düşünceleri de fark etmeye başlar. Böylece kitaplar çocukların kendi bakış açılarına farklı bakış açıları katarak çocukta yeni fikir ve oluşumların oluşmasını sağlar. Bu süreç çocuğun doğal olarak sosyolojik ve psikolojik açılardan da durumunu şekillendirir. Bir başka deyişle çocuk bu eserlerde kendisini toplumsal ve psikolojik olarak tanımlama becerisini kazanır.

Çocuklara yönelik yazılan kitaplar hem dönemin kültürel çevresinden hem de yazarın dünya görüşünden izler taşıyan eserlerdir. Toplum ve yazara ait kimi duygu, düşünce ve yargıların bulunduğu bu kitaplarda kimi zaman görsel araçlardan da faydalanılır. Çünkü görsel araçlar çocukların hem gözüne hem de zihnine hitap eden, kalıcı ve etkileyici özelliğe sahiptir.

Çocuk kitaplarının en önemli özelliklerinden biri de hikâyelerde yer alan cinsiyet ve toplumsal cinsiyet algısının varlığıdır. Toplumun ve kültürün bireylere yükledikleri rol ve sorumlulukları içeren toplumsal cinsiyet algısı hikâyeye yazarları tarafından sıkça kullanılan unsurlardanıdır. Hikâyelerde yer alan kadınlık ve erkeklik rolleri, çocuğa bu kavramları zihninde konumlandırmayı ve pekiştirmeyi öğretir. Çünkü çocuk kitapları söz konusu kalıplaşmış ifadeleri çocuklara aktararak âdeta kültürün taşıyıcısı haline gelir.

### 3. Feyza Hepçilingirler'in Hayatı

Edebiyatçı Feride Feyza Hepçilingirler 26 Ocak 1948 tarihinde Balıkesir'in Ayvalık ilçesinde dünyaya gelmiştir. Annesi Emine Hanım, babası memur Mustafa Kemal Baran'dır. Anne ve babası Girit mübadili olan yazar, ailesinin o dönemlerde yaşadıklarından dolayı oldukça sıkıntılı bir çocukluk geçirdiğini edebiyatçı Hüseyin Kaya ile yaptığı röportajda ayrıntılı olarak anlatır (Öztoprak, 2012).

Yazmaya on beş yaşında iken ilk olarak şiirle başlar ve şiirlerini Feyza Baran imzası ile kaleme alır. 1966'da İzmir Kız Lisesi'ni bitirdikten sonra 1971'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun olur. İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'nda yüksek lisans eğitimini tamamladıktan sonra yurdun farklı illerinde edebiyat öğretmeni olarak çalışır. 2013 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi'nden emekli olur.

Feyza Hepçilingirler ilk öyküsünü 1979'da Türk Dili Dergisi'nde yayımlar. Daha sonraki dönemlerde öykülerini sırasıyla *Varlık*, *Yarın*,



*Dönemeç, Sesimiz, Öğretmen Dünyası, Yaban, Gösteri, Okur ve Yaşasın* Edebiyat dergileri ile *Cumhuriyet, Siyah Beyaz ve Günlük Haber* gibi gazetelerde yayımlar. Hepçilingirler ilk öykü kitabı olan *Sabah Yolcuları* ile dikkatleri çekse de asıl ününü 1985 yılında Sait Faik Hikâye Armağanı'nı aldığı *Eski Bir Balerin* adlı öyküsü ile kazanır. Yazarın Türkçenin yanlış kullanımları üzerine kaleme aldığı eleştiri yazılarından oluşan *Türkçe Off* ve bu kitabının devamı olan *Dedim Ahh* adlı yapıtları büyük yankı uyandırır. Öykülerinden bazıları ise Fransızca, İngilizce, Almanca ve Sırpça gibi çeşitli dillere çevrilir.

Türkiye Yazarlar Sendikası, PEN Yazarlar Derneği, Edebiyatçılar Derneği ve Dil Derneği üyesi olan edebiyatçı, *Yanlışlıklar* adlı oyunu ile Kültür Bakanlığı Çocuk Oyunları Yarışması'nda başarı ödülü, *Sabah Yolcuları* adlı eseriyle 1981 Akademi Kitabevi Öykü ödülü (Fazlı Yalçın'la), *Uçtu Uçtu Pelin Uçtu* ile 1985 Sıtkı Dost Çocuk Romanı Yarışması'nda üçüncülük, 1985 ENKA Bilim ve Sanat Ödülleri Yarışması'nda *Eski Bir Balerin* adlı öyküsü ile üçüncülük, aynı adı taşıyan kitabıyla 1986 Sait Faik Hikâye Armağanı, *Savrulmalar* ile 1997 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü alır. Feyza Hepçilingirler, 1992 yılına kadar çeşitli kurumlarda çalıştıktan sonra İstanbul'a yerleşmiştir. Halen çeşitli dergi ve gazetelerde yazılar yazmaktadır. Yazarın hayatı, sanatı ve eserleri ile ilgili bugüne kadar birçok çalışma yapılmıştır. Bu konudaki en kapsamlı çalışma Betül Öztoprak tarafından yazılmış bir yüksek lisans tezidir (2012). Bunun yanında Jorkowski (2016), Karababa (2013), Poyraz (2013), Ergun (2011) adlı araştırmacıların yazarın eserlerini farklı açılardan değerlendiren çalışmaları mevcuttur.

Edebiyatçının yaşamında çocuk eserleri önemli bir yer tutar. Hepçilingirler çocuklar için kitap yazmayı değerli bulur ve çocukların geleceğimiz olduğu düşüncesinden hareketle çocuk için yazmayı önemsemiştir (Palabıyık, 2019). Bu yüzden sanatçı Hepçilingirler için toplumsal yaşama dair ne varsa en doğru, iyi ve güzel bir şekilde çocuklara öğretmek âdeta bir misyondur.

#### **4. Feyza Hepçilingirler'in Çocuklara Yönelik Eserlerinde Toplumsal Cinsiyet Yansımaları**

Feyza Hepçilingirler'in çocuklara yönelik yazmış olduğu eserlerin en karakteristik özelliğinin eğitici ve öğretici yönü ağır basan eserler olmasıdır. Eserlerinde aynı zamanda yazar çocuklara bilimsel bilgilerin verirken onlarda sorgulama, merak etme gibi duyguların uyandırmaya amaç edindiği görülür. Çocuğu sıkmayan, oldukça yalın bir dil kullanmayı tercih eden Hepçilingirler, Türkçe'nin doğru kullanılmasına da özen gösterir. Nitekim yazarın bu konudaki hassasiyetini yansıtan en önemli eseri *Off, Dilim!* adlı kitabıdır.

Feyza Hepçilingirler'in edebi hayatı boyunca çocuklara yönelik yazdığı eserlerini şöyle sıralayabiliriz: *Kanatlı Nokta ve Pelin, Anne Kimdir? En Güzel Kim? İki Valiz Bir Sandık, Sihirbaz Babam, İnsanları da Küçültebilir Misin?, Harflerimizin Gizli Dünyası, Ya Armut Ağacı Olursam, Yanlışlıklar Ne Dediniz,*

*Anlamadım, Off, Dilim!, Türkü Çocuk, Ayvalık'tan Gelen Mektup, Ardahan'dan Gelen Mektup, Ezber Bozan Melahat Teyze, Masal Bozan Feride Teyze, Çirkin Prenses, Yazarlık Sınıfı, Küçülme Oyunu, Sevilmek İsteyen Köpek Balığı, Kara Kuzu'nun Kulağı, Kara Kargalar ile Ak Martılar, Beyaz Gülün Öyküsü.*

Feyza Hepçilingirler'in yukarıda zikredilen çocuklar için yazmış olduğu eserleri iki başlık altında inceleyebiliriz: *Okul öncesi* (zorunlu eğitime henüz başlamamış çocukları kapsayan 3- 6 yaş arası çocuk grubunu kapsayan dönemdir). *Okul dönemi* (çocuğun ilkokul ve ortaokul dönemini kapsayan, 6 ile 12yaş arası dönemdir).

Okul öncesi dönemi eserlerinden olan *Küçülme Oyunu* ve *Beyaz Gülün Öyküsü* adlı kitaplarında karakterler anne, annecanne ve çocuk üzerinden ilerlemekte ve annecanne ilim, irfan bilen ve bildiklerini torununa aktarandır. Burada sevgi ve merhamet duygularının ağır bastığı, şefkat içerikli bir atmosferin olduğu göze çarpmaktadır. Ayrıca örneklendirmeler de genellikle kadının toplum içindeki konumlandırılışının uzantısı olup mutfakta soğan doğrama, yemek yemeyi sevdirmeye, çiçeklerden, böceklerden şeklinde olup toplumun bir kadından beklentilerini örneklendirmiştir.

Hepçilingirler'in bu alandaki bir diğer eseri ise *Kara Kuzunun Kulağı* adlı hikâyedir. Hikâyede koyunlar ailesi cinsiyet olarak değil, küçük koyun büyük koyun kategorilerindedir. Ancak baş karakter *Koca Koyun Ana* olup, kadın kimliğinde karşımıza çıkar. Hikâyede karakter öğretici pozisyonu olup, toplumda kadında olması gereken ya da beklenen sevgi, şefkât ve merhamet duygularını sergiler.

Feyza Hepçilingirler'in *Kara Kargalar ile Ak Martılar* adlı hikâyesinde toplumsal cinsiyete yönelik bir içerik yansımasına rastlanmamıştır. Karakterler ak ve kara kategorisinde ele alınmış ve eserde yer alan resimler oldukça homojen olarak verilmiştir. Bunun yanısıra okul öncesi eserlerinin arasında yer alan *Sevilmek İsteyen Köpek Balığı* eserinde de baba ile çocuğun balık tuttuğu ve annenin evde yemek yaptığı görülür. Yazar bu eserde kadını özel alan, erkeği ise kamusal alan ile konumlandırarak toplumsal cinsiyet algısını yansıtır.

Edebiyatçı Hepçilingirler'in okul dönemi çocuklara yönelik eserlerini incelediğinde okul öncesi eserlerinden farklılıklar arz ettiği görülür. Bu eserlerinde toplumsal cinsiyet kalıplarının azaldığı, hatta yazarın okurda bilinçli olarak bu kalıpları yıkmaya çalıştığına dair bir kanı oluşur. Öyle ki bunu yazarın hikâye adlarında dahi görmek mümkündür: *Ezber Bozan Hatice Teyze* ve *Masal Bozan Feride Teyze* en dikkat çeken hikâyelerdendir.

Feyza Hepçilingirler'in okul dönemi çocuklara yönelik eserlerinden olan *Yanlışlıklar, Ne Dediniz? Anlamadım* bir çocuk tiyatrosudur. Eser, perde perde farklı konuları ele alır. İlk perde ve eleştirisi kız ve erkek çocuklarının yetiştirilmesinde ailelere ders niteliğinde mesajlar vererek çocukların ne istediğine kulak kabartmamız gerektiğini, çocukları kendi beklentilerimizden arınık bir şekilde kabul etmemiz gerektiğini anlatmıştır (Hepçilingirler, 2011: 23-27). İkinci perdede dikkat çeken nokta kız

çocuklarının süse, estetiğe, koca parasına düşkün bireyler yetiştirmekten ziyade kendilerini oldukları gibi seven, kendi ekonomik özgürlüklerini kazanmış bireyler olarak yetiştirilmesi gerektiğini anlatmaya çalışır (Hepçilingirler, 2011: 40). Ayrıca diyaloglarda “insanoğlu” kelimesi oldukça fazla kullanılmıştır. “Oğul” kelimesi erkeği temsil eden bir kavram olduğundan tüm insanlar için ‘insanoğlu’ tabirinin kullanılması kadını hiçe sayan bir söylem olduğu düşünülmektedir.

*Masal Bozan Feride Teyze* adlı eserinde Feyza Hepçilingirler, *Kırmızı Başlıklı Kız*, *Pamuk Prenses*, *Rapunzel*, *Kül Kedisi*, *Uyuyan Güzel* gibi masalarda bağımlı, edilgen, saf, güzellik düşkünü, kendisini kurtarmayı bekleyen prens beklentileri içinde olan yetersiz tipleri bu özelliklerinden arındırarak onları bağımsız, özgür, mücadeleci, kendi ayakları üzerinde duran tipler olarak sergiler. Bu yolculukta Feride teyze “kendi masallarına hapsolmuş, kurtarıcı bekleyen başka kızlara ulaşmamız lazım.” (Hepçilingirler, 2019: 44) diyerek çocuk kitabının ana konusu ve vermek istediği mesajı açıklamıştır.

Yazarın *En Güzel Kim?* adlı eseri başlık olarak okura kadınlar arasındaki bir güzellik yarışmasını akla getirirse de içerik olarak okuyucuyu şaşırtır. Eserin içeriğini altı arkadaşın her biri bitki kılıfına girmesi, diğer arkadaşların onun hangi meyve, sebze ya da çiçek olduğunu bulmaya çalışması, oyunun en güzel ve faydalı bitkinin belirlenmesi ile son bulması oluşturur. Bu anlamda bu eserde içerik açısından toplumsal cinsiyet kalıplarını yansıtan bir öğeden söz edilemez.

Edebiyatçının *Sihirbaz Babam* ve *Çirkin Prenses* eserlerinde toplumsal cinsiyet yansıması daha fazla gözlenmiştir. Hikâye adları da buna hizmet edecek şekilde kendini gösterir. İçerik olarak çocuklara olumlu mesajlar verse de toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını yeniden üreten ve destekler niteliktedir. *Sihirbaz Babam* hikâyesinde aile üyeleri olan babaların meslekleri konu alınır, babaya yüklenen misyon önde planda tutulur. Hikâyede çocukların babalarının yaptıkları işlerin toplumsal bir kıyası söz konusudur. Babaların işleri eczacılık, belediyede park ve bahçe işçiliği ve market işletmeciliği olarak aktarılır. Bu meslekler kamusal alana özgü meslek dalları olarak göze çarpar. Bu farklılık süreç içerisinde kırılmaya çalışılsa da yeteri seviyede olmadığı gözlemlenir. Ayrıca babaların işlerinin yarışma konusu olması erkekler arasında bir kıyası ortaya çıkardığından iş ve statü bakımından bir hiyerarşi oluşturulur. Bu durum çocukların söylemleri ile yeniden üretilir ve çocuklar kendi düşünce sistemlerinde en iyi baba mesleğini seçmeyi ve o mesleğe ulaşmayı hedef edinirler. Grup içerisinde babası vefat eden Kerem de annesinin mesleğini söyler ve onun mesleğini baba statüsünde görür. Öyle ki Kerem’in annesinin mesleği de ele aldığımızda özel alanda yapılan ve özel alanın yansıması olan bir meslek olduğu dikkat çekmiştir.

Feyza Hepçilingirler bütün hikâyelerinde olduğu gibi *Çirkin Prenses* hikâyesinde de çocuk okuruna bir mesaj vermeye çalışır. Bu hikâyede

toplumsal cinsiyete dair çeşitli unsurlara rastlanır. Feyza Hepçilingirler “ülkenin yöneticisinin kızıysan, güzel ve akıllı olmak zorundasın” diyerek toplumsal cinsiyet kalıplarının dışına çıkmak istese de gene de toplumun kız çocukları ile ilgili estetik ya da kadınların beden algısı üzerine üstü örtük gönderme yapar. Ülkenin yöneticisinin kızı isen güzel ve akıllı olmak zorunda imajı oluşturularak statü ve kadının güzelliği arasında bir bağ kurulmuş ve güzellik algısı oldukça abartılarak aktarılıp kadına yönelik olumsuz bir bakış açısı oluşturulmuştur. Yazarın ülke yönetiminde kız çocuğunu öne çıkarması toplumsal cinsiyet algısını yıkmaya yönelik olarak kabul edilse de bunu beden algısı üzerinden temellendirmesi dikkat çekicidir.

Edebiyatçı Feyza Hepçilingirler’in *Ardahan’dan Gelen Mektup* hikâyesi toplumsal cinsiyet perspektifinde ele alındığında erkeğe yüklenen toplumsal cinsiyet algısının izleri görülür. Hikâyede anlatılmak istenen Ardahan’ın iklim şartları nedeniyle zor bir şehir olması ve insanların bu şehre daha çok askerlik ya da devlet işi sebebi ile gitmelerinden dolayı şehrin daha çok erkeklere uygun ve onların gidebileceği bir şehir olduğudur. Zorluklar karşısında kadınların dirençsiz, savunmasız ve güçsüz olduğu düşünülür. Nitekim hikâyede bu tür düşüncelere hizmet eden bir kurgu söz konusudur.

*Ayvalık’tan Gelen Mektup* hikâyesinde yazarın toplumsal cinsiyet kalıpların kırmaya çalıştığı kadın ve erkeğe yüklenen rollerin kimi zaman yer değiştirdiği görülür. Hikâyede, babanın evde düzenli olarak yemek yapması, erken uyanıp bulaşıkları makineden çıkarıp kahvaltı hazırlaması gibi örnekler dikkat çeker.

*Harflerimizin Gizli Dünyası ve Kanatlı Nokta ve Pelin* hikâyelerinde de toplumsal cinsiyete hizmet eden üstü örtük kurgulamalara rastlanır. Burada etkili olan faktörün, hikâyelerin içeriğinin harflerin tanıtılması ve noktalama işaretlerinin kullanım yerlerinin öğretilmesi olduğundan, insanlardan ziyade harf ve noktalama işaretleri insan gibi konuşturularak anlatılmak istenen mesaj çocuk okura iletilir. Ancak tercih edilen harf ya da işaretlerin cinsiyetleştirilerek verildiği görülür. Bunlar arasında en dikkat çekici olanı noktalama işaretleridir. Yönetici pozisyonları çoğunlukla erkeklere verilir. Örneğin *Kanatlı Nokta ve Pelin* hikâyesinde, Pelin ile Yumuşak, yönetici A’yı görmek için yollara çıkmış ve bildiği tek harf olduğu için çok heyecanlıymış. Ancak tüm heyecanı kursağında kalmış, çünkü A düşündüğünün aksine son derece kendini beğenmiş, ünsüzleri hor gören bir adammış.

*Üç Valiz İki Sandık* adlı eserde de erkeğe yüklenen toplumsal cinsiyete dair beklentiler ve sorumluluklara dair izler görülür. Valiz ve sandıkların kendi aralarındaki konuşmalarında erkeğin askerlik vazifesinin yerine getirmesi ve bu vazifenin yerine getirilmemesi durumunda toplumda eksik olarak konumlandırılması vardır. Hikâye aynı zamanda her kadının bir çeyizinin olması gerektiğini ve kadının hayallerinin ve umutlarının sadece çeyiz sandığında biriktirdikleri kadar olduğunu anlatması ile toplumsal cinsiyete dair mesajlar yansıtır.

Edebiyatçının *Türkü Çocuk* eserinde kadın ve erkeğin konumlandırılışı toplumun beklentileri yönünde verilir. Burada dikkat çeken önemli konu kadının kendisini var etmek adına bir başka kadını hizmetine alması, aynı cinsiyet arasında bir hiyerarşik konumlandırmanın varlığıdır. Bu hikâyede toplumsal cinsiyete dair önemli bir başka konu da erkeklerin sünnet merasimidir. Eserde erkek çocuklarının erkekliklerinin “belgelendiği” merasim olan sünnet bir tören dahilinde kutlanılmaktadır. Yazar burada bir erkeğin erkekliğinin iki bacak arasında aranmayacağına ya da cinsel organının bu şekilde şenlik haline getirilerek kutlanılmamasına, bunun bir övünç kaynağı olarak değerlendirmemesine vurgu yapar.

Hepçilingirler’in *Off, Dilim!* adlı hikâyede Türkçe’nin doğru kullanımına yönelik mesaj verilir. Bu hikâyede yazar hem kadın hem de erkekler için kullanılan Burçin adını erkek, Burçak adını da kadın için kullanır. Burçak, hikâyede toplumun beklentilerine hizmet eden ve dolayısıyla toplumsal cinsiyet yargıları yansıtan bir tip olarak aktarılır.

Son olarak Feyza Hepçilingirler’in okul dönemi çocuklara yönelik eserlerinden biri olan *Yazarlık Sınıfı* adlı eserinin girişinde yazar hikâyeyi okuyan tüm cinsiyetlere hitap etmek istediğini ve bunu en güzel *Deniz* adıyla başarabileceğini belirtir. Böylelikle sanatçı bu konudaki hassasiyetini dile getirir. Eser toplumsal cinsiyet kalıplarını yok etmeye çalışsa da ana karakterin kadın ve öğretmen mesleği ile betimlenmesi düşündürücüdür.

### **Sonuç ve Değerlendirme**

Feyza Hepçilingirler’in çocuklara yönelik yazmış olduğu eserleri iki dönem altında incelenerek toplumsal cinsiyete yönelik çeşitli çıkarımlarda bulunmak mümkündür: Okul öncesi dönemi eserlerinde toplumsal cinsiyetin kalıp ve yargılarına dair iz sürecek alanların sınırlı olduğu görülür. Örneğin *Kara Kargalar ile Ak Martılar* adlı hikâyesinde toplumsal cinsiyete yönelik herhangi bir veriye rastlanmamasına rağmen, *Sevilmek İsteyen Köpek Balığı* eserinde kadını özel alan ile erkeği ise kamusal alan ile sınırlandırdığı görülür. Yazarın okul öncesi döneme ait eserlerinden olan *Kara Kuzunun Kulağı*’nda ise *Koca Koyun Ana* olarak kadın kimliğindedir. Gerek bu kitabında gerekse *Küçülme Oyunu* ve *Beyaz Gülün Öyküsü* kitaplarında ana tiplerin kadın olduğu görülür. Kadınlar bütün bu hikâyelerde çocuğa bilgiyi aktaran âdete bir öğretmen görünümündedirler. Ayrıca bütün kadınlar sevgi, şefkât, yardımsever ve merhamet duygularını sergiler. Burada görüldüğü üzere bu duyguların sadece kadınlara atfedilmesi toplumsal cinsiyet algısını gözler önüne serer. Şüphesiz ki bu özellikler toplumun ve kültürün kadına atfettiği özelliklerdir.

Yazarın okul dönemi eserleri toplumsal cinsiyet bağlamında değerlendirildiğinde şu bulgulardan söz edilebilir: Bu dönem eserlerinde yazarın toplumsal cinsiyet algısını yıkmaya yönelik konuları ele aldığı ve toplumu bu konuda bilinçlendirmeye çalıştığı açıkça görülür. *Yazarlık Sınıfı* adlı eseri bu konuda verilecek bir örnektir. Yazarın okuyucusuna hitap etmek amacıyla seçtiği ad, *Deniz*, onun bu konudaki hassasiyetini ortaya

koyar. Yazarın toplumsal cinsiyet konusundaki hassasiyetini yansıtan bir başka eseri de *Masal Bozan Feride Teyze*'dir. Bu hikâyede yazar masallarda kadına biçilen rollerin tam tersine olarak kadına roller yüklemiştir. Masalların içeriği felaketlerden kurtulmanın yolunu erkeğin bağımsız, güçlü, kurtarıcı rolleri ile işlenirken, kadını bağımlı itaatkar, erkeğine ve çocuğuna bakım veren, duygusal rolleriyle işlemiştir (Artun, 2010). Bu eserinde kadınlar edilgen değil, özgür, mücadeleci rollerde aktarılır. Edebiyatçının *Ayvalık'tan Gelen Mektup* adlı eseri de içerisinde toplumsal cinsiyet algısını yıkmaya yönelik unsurlar taşır. Eserde annenin değil de babanın özel alanla ilişkilendirilmesi söz konusudur. Baba yemek yapan, bulaşıkları makineden çıkaran ve kahvaltı hazırlayandır. Öte yandan Feyza Hepçilingirler okul dönemi çocuklara yönelik yazmış olduğu bazı eserlerinde çocuk okuruna belli bir mesajı vermeyi ön planda tuttuğundan kimi toplumsal cinsiyet kalıplarını göz ardı ettiği görülür. Örneğin, *Üç Valiz İki Sandık* ve *Türkü Çocuk* eserlerinde kadına ve erkeğe yüklenen toplumsal ve kültürel beklentilere, kadının ötekileştirilmesine yer verir.

Sonuç olarak, Feyza Hepçilingirler'in okul öncesi ve okul dönemi çocuklar için yazmış olduğu eserlerinde toplumsal cinsiyet izlerinin sürüldüğü bu çalışma, yazarın cinsiyet ve toplumsal cinsiyet konularına duyarlı olduğunu gösterir. Yazar söz konusu eserlerinde ataerkil söylemlerden uzak, kadını öne çıkaran ve eşitlikçi dil, içerik ve üslup kullanmaya önem verir. Yazar eserleriyle bir taraftan çocuk okuruna kitap sevgisini ve kitap okuma alışkanlığını kazandırmayı hedeflerken, diğer taraftan onlara "farklı olanı sevmeyi öğretmeyi" hedefler.

## KAYNAKÇA

### Yazılı Kaynaklar

- Akan, V. (2003). Birey ve toplum. *Sosyolojiye Giriş*, (Ed.: İ. Sezal), Ankara: Martı Kitap.
- Alptekin, D. (2011). Sokaktan akademiye: Kadın hareketinin kurumsallaşma süreci. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 26, 33-43.
- Bhasin, K. (2003). *Toplumsal cinsiyet*. (Çev.: Kader Ay), İstanbul: Kadav.
- Berktaş, F. (1996). *Tek tanrılı dinler karşısında kadın: Hıristiyanlık'ta ve İslamiyet'te kadının statüsüne karşılaştırmalı bir yaklaşım*. İstanbul: Metis.
- Butler, J. (2008). *Cinsiyet belası/feminizm ve kimliğin altüst edilmesi*. (Çev.: Başak Ertür), İstanbul: Metis.
- Celepoğlu, A. (2007). Çocukta edebî ilgi ve ihtiyaçların gelişimi. *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*, (Ed.: Ö. Yılar - L. Turan), Ankara: Pegem A.
- Connel, R. W. (1998). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar*. (Çev.: Cem Soydemir), İstanbul: Ayrıntı.
- Çatalcı Soyer, A. (2009). Okul öncesi dönem hikaye kitapları: Stereotipler ve kimlikler. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 1, 13-27.
- Demiray, K. (1965). *Türkçe çocuk edebiyatı*. İstanbul: Maarif Basımevi.

- Ergun, N. (2011). *Feyza Hepçilingirler'in hikayelerinde insan*. Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ersöz Günindi, A. (2016). *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi*. Ankara: Anı.
- Fitcher, J. (2009). *Sosyoloji nedir?*. (Çev.: N. Çelebi). Ankara: Anı.
- Geray, H. (2006). *Toplumsal araştırmalarda nicel ve nitel yöntemlere giriş: İletişim alanından örneklerle*. Ankara: Siyasal.
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*. (Çev. C. Güzel). İstanbul: Kırmızı.
- Güdücü, B. (2017). Toplumsal cinsiyet. *Sosyoloji*, (Ed.: F. Merter - M. Talas), İstanbul: Lisans.
- Güleryüz, H. (2002). *Yaratıcı çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Hepçilingirler, F. (2009). *Harflerimizin gizli dünyası*. 3. b., İstanbul: Çınar.
- Hepçilingirler, F. (2011). *Yanlışlıklar ne dediniz, anlamadım*. 1. b., İstanbul: Mitos Boyut.
- Hepçilingirler, F. (2013). *Üç valiz iki sandık*. 1. b., İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Hepçilingirler, F. (2013). *Türkü çocuk*. 1. b., İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Hepçilingirler, F. (2014). *Anne kimdir?*. 1. b., İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Hepçilingirler, F. (2014). *En güzel kim?*. 1. b., İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Hepçilingirler, F. (2015). *İnsanları da küçültebilir misin?*. 2. b., İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Hepçilingirler, F. (2015). *Off, dilim!*. 1. b., İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Hepçilingirler, F. (2016). *Kanatlı Nokta ve Pelin*. 3. b., İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür.
- Hepçilingirler, F. (2016). *Sihirbaz babam*. 1. b., İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Hepçilingirler, F. (2016). *Kara Kuzu'nun kulağı*. 3. b., İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Hepçilingirler, F. (2016). *Sevilmek isteyen köpek balığı*. 3. b., İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Hepçilingirler, F. (2016). *Küçülme oyunu*. 2. b., İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Hepçilingirler, F. (2017). *Ezber bozan Hatice Teyze*. 1. b., İstanbul: Doğan Egmont.
- Hepçilingirler, F. (2017). *Ya armut ağacı olursam*. 4. b., İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Hepçilingirler, F. (2017). *Çirkin prenses*. 4. b., İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Hepçilingirler, F. (2017). *Ardahan'dan gelen mektup*. 1. b., İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Hepçilingirler, F. (2017). *Kara kargalar ile ak martılar*. 1. b., İstanbul: Doğan Egmont.
- Hepçilingirler, F. (2018). *Ayvalık'tan gelen mektup*. 1. b., İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Hepçilingirler, F. (2018). *Yazarlık sınıfı*. 1. b., İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Hepçilingirler, F. (2018). *Beyaz gülün öyküsü*. 1. b., İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Hepçilingirler, F. (2019). *Masal bozan Feride Teyze*. 1. b., İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Hepşen, Ö. (2010). *Tevrat, İncil ve Kuran-ı Kerimde kadın bedeni*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Jorkowski, E. (2016). *80'li yılların politik devrimleri ekseninde bellek çalışmaları olarak Monika Maron'un Animal Triste ve Feyza Hepçilingirler'in Tanrı Kadın adlı eserlerinin karşılaştırılması*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- Karababa, S. (2013). *Feyza Hepçilingirler'in romanlarında söz varlığı*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- King, U. (2005). General introduction. *Religion and Diversity: Cross-Cultural Perspectives*, (Ed.: King U. - Beattie, T.), London ve New York: Continuum International Group.
- Köseler, F. (2009). *Okul öncesi öykü ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusu*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Lüle, E. (2007). Yedi farklı çocuk kitabının çocuk yazını ilkelerine uygunluğunun değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 8 (14),17-30.
- Oğuzkan, F. (2001). *Yerli ve yabancı yazarlardan örneklerle çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı.
- Okay, O. (1994). "Edebiyat" maddesi. *TDV İslam Ansiklopedisi*. 10. Cilt, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Öztoprak, B. (2012). *Feyza Hepçilingirler'in hayatı, sanatı ve eserleri*. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Poyraz, E. (2013). *Feyza Hepçilingirler'in "Savrulmalar" adlı eserinde söz dizimi*. İstanbul: Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Kök.
- Soyer, A. (2009). Okul öncesi dönem çocuk hikâye kitapları: Stereotipler ve kimlikler. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 1, 84-97.
- Şenol, D. (2018). Toplumsal cinsiyet ve medya. *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*, (Ed.: Şenol, D. - Kaya, H. E.), İstanbul: Lisans.
- Şimşek, T. (2002). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Rengârenk.
- Şirin, M.R. (1994). *99 soruda çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Wach, E. (2013). *Learning about qualitative document analysis*. IDS Practice Paper in Brief, ILT Brief 13 August 2013, [www.ids.ac.uk](http://www.ids.ac.uk). Brighton: IDS. [https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/2989/PP%20InBrief %2013%20QDA%20FINAL2.pdf?sequence=4](https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/2989/PP%20InBrief%2013%20QDA%20FINAL2.pdf?sequence=4) (Erişim: 10.05.2021).
- Yavuz, D. (2019). Çocuk edebiyatı ve kültürel semboller. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6 (4), 175-184.
- Yılar, Ö. (2007). *Eğitim fakülteleri için çocuk edebiyatı*. (Ed.: Ömer Yılar ve Lokman Turan), Ankara: Pegem.

### **Elektronik Kaynaklar**

- Artun, İ. (2010). Masallar ve toplumsal cinsiyet: Kadın kimliğinin ataerkil söylemlerle yeniden yapılandırılması. <http://iletisim.ieu.edu.tr/karine/?p=265> (Erişim: 18.02.2021)
- Palabıyık, B. (2019). Feyza Hepçilingirler. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hepcilingirler-feyza> (Erişim: 20.12.2020)



*İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":*

**İzinler ve Etik Kurul Belgesi/Permissions and Ethics Committee Certificate:** Makale konusu ve kapsamı etik kurul onay belgesi gerektirmemektedir. / *The subject and scope of the article do not require an ethics committee approval.*

**Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests:** Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / *There is no potential conflict of interest for the authors regarding the research, authorship or publication of this article.*

**Yazarın Notu/Author's Note:** Bu çalışma Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji ANabilim Dalı'nda hazırlanan "Feyza Hepçilingirler'in Çocuklara Yönelik Eserlerinde Toplumsal Cinsiyet Yansımaları" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir. / *This study was produced from the master thesis titled "Gender Reflections in Feyza Hepçilingirler's Works for Children" prepared in the Department of Sociology of the Institute of Social Sciences of Balıkesir University.*

**Katkı Oranı Beyanı/Author Contributions:** Tez danışmanı ve tez sahibi, çalışmanın hazırlanma süreçlerinde hipotez, yöntem, literatür, inceleme ve analiz bölümlerinde görev dağılımı yapmışlardır. / *The thesis supervisor and the thesis owner assumed equal responsibilities in the hypothesis, method, literature, examination and analysis sections during the preparation process of the study.*